proLékaře.cz | 13.11.2026

Stanislav Kratochvíl – Experimentální hypnóza. 3. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada 2011, 363 stran.

Experimentální hypnóza je kniha předního českého klinického psychologa, psychoterapeuta, hypnoterapeuta a univerzitního profesora, která ve mně vyvolala vzpomínky na tři kurzy hypnózy v Kroměříži. Již první ohmatání knihy je příjemné, jasně žlutý přebal s grafickým zpracováním figury pro navození hypnotického stavu, jako by lákal čtenáře pohroužit se do hypnózy…

Kniha je členěna do tří celků: podstata hypnózy, hypnabilita, hypnotické jevy. V první části autor uvádí některé významné dimenze: zvýšenou sugestibilitu, změněný stav vědomí a raport (výběrové spojení mezi hypnotizérem a hypnotizovaným) a hypnabilitu jako schopnost subjektu být hypnotizován.

Vyberme několik zajímavých témat. Například otázka průvodních jevů v centrální nervové soustavě při hypnóze: dlouhou dobu se udržovala pavlovovská teorie, která hypnózu vysvětlovala jako stav částečného útlumu CNS (jenž je přechodem mezi bděním a spánkem), další práce poukazovaly na ultrapomalé vlny v EEG záznamech, zejména ve frontálních oblastech. Jiná koncepce o rozdělení psychických funkcí mezi pravou a levou hemisférou chtěla potvrdit, že hypnotické jevy souvisí s nedominantní hemisférou. Byla zkoumána i psychická činnost v hypnóze a její materiální substrát v neurofyziologické činnosti mozku, avšak tento jev je značně nejednotný. Při hypnóze se v posledních výzkumech zjistilo zvýšené prokrvení mozku, které svědčí pro stav zvýšené mentální aktivity a elektrofyziologické aktivace prefrontální limbické oblasti, což může být podkladem pro udržení pozornosti a schopnosti odpoutat se od rušivých podnětů. U hypnabilních osob byla zjištěna výraznější aktivita v okcipitálních oblastech. Nové metody (PET a fMR) v posledních letech popsaly, že mozkové koreláty závisí na tom, co subjekt v hypnóze dělá. Navození hypnózy potom vede ke změnám v mozkovém kmeni, v thalamu a přední mozkové kůře.

Zajímavá jsou data o hypnabilitě. Studie ukazují, že nejvyšší je v dětství a klesá s věkem. Vše dokumentují přehledné grafy a tabulky.

Profesor Kratochvíl se poměrně hodně věnuje analgezii v hypnóze, včetně výzkumů o její simulaci. Uvádí data, kdy se subjekty podrobovaly hypnóze s bolestí na taktilní podněty, elektrické ranky, chladovou bolest a ischemickou bolest, ale i výzkumy, kdy bolest vzniká sugescí utrpení (distresu). Velice zajímavé jsou klinické kazuistiky pacientek, jimž byly prováděny chirurgické zákroky v hypnóze, ale i při plném potlačení pocitů bolesti hypnotickou sugescí se jistá informace o bolesti v hlubších vrstvách psychiky zaznamenává a uchovává.

Pozornost si zaslouží i kapitola o amnézii. V hypnóze se využívá sugescí k vyvolání posthypnotické amnézie jako neschopnosti vybavit si vzpomínky nebo události. V experimentech se používá znovuvybavení nebo znovupoznání dat nebo úkolů z období v hypnóze. Zajímavý je nový efekt zkoumání simulace v neuropsychologii. Zaujalo mě, že skupina se simulovanou amnézií měla výrazně horší výkon než skupina s posthypnotickou amnézií oproti skupině, která vůbec nebyla hypnotizována. Různé teoretické skupiny amnézii v hypnóze vysvětlují např. popřením vzpomínek, přesouváním pozornosti, vytěsněním. Opakem jsou ale experimenty, jež naopak vedly k ověření hypotéz, zda hypnóza může vést k vybavení vzpomínek navíc, tj. zda je možné ji využít k vyšetřování ve forenzních případech? Americká lékařská společnost se k „osvěžování" vzpomínek pomocí hypnózy vyjadřuje tak, že tato metoda může přinést jistý užitek při vyšetřování. Dokazují to experimenty se vsugerováním bludu nebo jiné identity, které u hypnabilních osob byly velice úspěšné. Na to navazuje kapitola o vnuceném jednání v hypnóze (protispolečenské, nemorální, nevhodné chování). V experimentálních podmínkách se ale nepodařilo uspokojivě prokázat, že hypnotická sugesce může být příčinou jednání, které je v rozporu s morálními zásadami hypnotizované osoby.

V příloze profesor Kratochvíl sumarizuje světové představitele výzkumu hypnózy a úctu budí i 35 stran literatury. Kniha je velmi logicky členěná, přehledná a uspořádaná tak, že sděluje velké množství dat, faktů a poznatků čtivou formou. Je zřejmé, že ji napsal člověk, který je opravdový mistr svého oboru.

PhDr. Alena Javůrková, Ph.D.